

भा.कृ.अनु.प.—केंद्रीय कापूस संशोधन संस्था, नागपूर

कापसाच्या लागवडीसाठी ११ ते १७ जून २०१५ या कालावधीसाठी आठवडी सल्ला

(३० वा मानक आठवडा)

हवामानासंबंधी सल्ला

राज्य / जिल्हा	जूनमधील पाऊस (मि.मी मध्ये)							सल्ला
दिनांक	९	१०	११	१२	१३	१४	१५	
पंजाब								
भटिंडा				३				कापसाची पेरणी करू नये. ३१ मे नंतर पेरलेले पीक पाने मुडपणाच्या विषाणुजन्य रोगास बळी पडण्याचा संभव आहे. रस शोषण करणाऱ्या कीडींचा प्रादुर्भाव कमी करण्यासाठी, नत्रजन्य खतांचा वापर कमी करावा कोणतेही कीटकनाशक फवारू नये.
फिरोजपूर				३				
मुक्तसर								
मनासा								
हरियाणा								
सिरसा								कापसाची पेरणी करू नये. ३१ मे नंतर पेरलेले पीक पाने मुडपणाच्या विषाणुजन्य रोगास बळी पडण्याचा संभव आहे. रस शोषण करणाऱ्या कीडींचा प्रादुर्भाव कमी करण्यासाठी, नत्रजन्य खतांचा वापर कमी करावा कोणतेही कीटकनाशक फवारू नये.
हिस्सार								
फतेहाबाद								
राजस्थान								
हनुमानगढ								उपरोक्त अनुसार (पृष्ठ क्रमांक १४ अनुसार)
श्रीगंगानगर								
बांसवाडा								
ओरिसा								
कोरापुट		५		१०	७४	९		या आठवड्यात केंव्हाही पेरणी करू शकता
कालाहांडी		९		१३	६८	१२		
बोलांगीर				८	४१	१८		
गुजरात								
अमरेली		२६	१५		४	१२		या आठवड्यात पेरणी केल्या जाऊ शकते (जर सिंचनाची सोय असेल तर)
भावनगर		२६	१५		४	१२		
जामनगर		२६	१५		४	१२		
अहमदाबाद		२	२		८			कोरडवाहू भागात जमीन तयार

सुरेंद्रनगर		२	२		८			ठेवावी स्टाँप (पेंडीमेथॅलीन) ची उगवण पूर्व तणनाशक म्हणून फवारणी करू शकता.
वडोदरा		१०	१९		८			स्टाँप (पेंडीमेथॅलीन) ची उगवण पूर्व तणनाशक म्हणून फवारणी करू शकता. जर सिंचनाची खात्री आहे तर पेरणी करावी.
राजकोट		१२	१०		८			
भरूच		१०	४		८			
पाटण								जमीन तयार करावी
साबरकांथा								
मेहसाणा								
मध्यप्रदेश								
खरगांव								पेरणी करू नये
धार		८		३	४			
खंडवा								
महाराष्ट्र								
नागपूर			३	३	८	५		स्टाँप (पेंडीमेथॅलीन) ची पूर्व उगवण तणनाशक म्हणून फवारणी करावी. लवकर परिपक्व होणारे वाण/संकरीत वाणाचे बियाणे खेरेदी करावे.
वर्धा	४	२	३	३	१२	५		
चंद्रपूर	४	२	४	५	१५	२		
यवतमाळ	६		२		१५	१		
अमरावती	१०	२	१०		१२			
अकोला	१४				७			
बुलढाणा	१६		३	३	१२			
परभणी	६	११		६	३			
नांदेड	६	१४		३३	५			जर सिंचनाची सोय असेल तर या आठवड्यात पेरणी करू शकता
बीड	११	६	४					स्टाँप (पेंडीमेथॅलीन) ची पूर्व उगवण तणनाशक म्हणून फवारणी करावी
वाशिम	२१		१		१०			ज्या शेतात सिंचनाची सोय आहे तेथे पेरणी करता येऊ शकते
धुळे	४१	६	११	१०	७			
जळगांव	३४	६	११	१०	७			
जालना	४	४		३				
औरंगाबाद	१४	३	६	८	४			स्टाँप (पेंडीमेथॅलीन) ची पूर्व उगवण तणनाशक म्हणून फवारणी करावी
तेलंगाणा								
अदिलाबाद		४	२०	११	१०	४		स्टाँप (पेंडीमेथॅलीन) ची पूर्व उगवण तणनाशक म्हणून फवारणी करावी
वारंगल		२५	३०	१२	६	५		पेरणी केल्या जाऊ शकते

खम्यम		२५	५०	१०	४	५		
करीमनगर		१५	२०	१०	१२	३		स्टॉप (पेंडीमेथॅलीन) ची पूर्व उगवण तणनाशक म्हणून फवारणी केल्या जाऊ शकते.
नलगोंडा		१५	२०	८	६			स्टॉप (पेंडीमेथॅलीन) ची पूर्व उगवण तणनाशक म्हणून फवारणी केल्या जाऊ शकते.
आंध्रप्रदेश								
गुंटुर		१२	५०	१०	६	५		पेरणी केल्या जाऊ शकते
प्रकासम		१०	१५	१२	५	१२		स्टॉप (पेंडीमेथॅलीन) ची पूर्व उगवण तणनाशक म्हणून फवारणी केल्या जाऊ शकते.
कर्नाटक								
धारवाड		२	२	७	५	३		स्टॉप (पेंडीमेथॅलीन) ची पूर्व उगवण तणनाशक म्हणून फवारणी केल्या जाऊ शकते.
हवेरी		२	२	५	५	६		
मैसूर		३	३	५	४	६		
तामीलनाडू								
पेरांबलूर		३						
सालेम		५	२		४	३		
तिरुची		२						

लिजेंड					
पाऊस मिलीमिटर मध्ये	५ पेक्षा कमी	५ ते २०	२०-५०	५० ते ८०	८० पेक्षा कमी

उत्तर भारत:

- पीक रोपावस्थेत आहे
- या ऋतूसाठी लवकर परिपक्व होणाऱ्या बीटी कापसाच्या संकरीत जाती किंवा लवकर परिपक्व होणारे सरळ वाण जे कापसाच्या विषाणुजन्य पर्ण मुडपणाच्या रोगाला प्रतिबंधक आहेत आणि केंद्रीय कापूस संशोधन संस्था, नागपुर आणि राज्याच्या कृषि विद्यापीठांनी शिफारस केलेली आहे त्यांची लागवड करावी.
- देशी जाती पर्ण मुडपणाच्या विषाणूच्या प्रति सहिष्णू असतात म्हणून त्यांची उत्तर भारतासाठी प्रबळ शिफारस करण्यात येत आहे.
- शेतातील आदल्या वर्षीच्या पीकांचे आणि खोडवा पीकाचे अवशेष एकत्र करून जाळून नष्ट करावे.

- शेतकऱ्यांना इटसिट आणि इतर तणांचे व्यवस्थापन करण्याचा सल्ला दिला जात आहे.
- रोपावस्थेत फुलकिड्यांचा उपद्रव होऊ शकतो परंतू तो आर्थिक नुकसान करतील एवढा नसतो.
- कापसाच्या पीकात रस शोषण करणाऱ्या कीडींचे (मुख्यतः फुलकिड्यांचे) प्रबोधन व नियंत्रण करावे.
- कीटकनाशकांची फवारणी टाळावी.
मध्य आणि दक्षिण भारत:
- गुजरात, मध्यप्रदेश, महाराष्ट्र आणि ओरिसा या राज्यांमध्ये १५ ते २५ जून हा कालावधी पेरण्यासाठी आदर्श आहे.
- दक्षिण भारतात १५ जुलै नंतर पेरणी करू नये.
- कोरडवाहू भागात वरंभ्यांवर विशेषतः दाट पेरणी पद्धत अतिशय पसंत केली जाते.
- लवकर परिपक्व होणाऱ्या बीटी संकरीत वाणांची पेरणी करू शकता.
- बीटी संकरीत वाणांची ९०×३० सेंटीमीटर एवढ्या अंतरावर कोरडवाहू भागात पेरणी करता येईल.
- गैर बीटी वाण जसे सुरज (के.का.सं.संस्था), एनएच ६१५ (व्ही.एन.म.कृ.वि., परभणी) एकेएच ०८१ (डॉ. पं.दे.कृ.वि., अकोला) फुले धन्वंतरी (म.फु.कृ.वि., राहुरी) हे सर्व वाण लवकर परिपक्व होणारे आहेत जर या वाणांची दाट पेरणी पद्धतीने ६०×१० सेंटीमीटर अंतरावर (व फुले धन्वंतरीची ४०×१० सेंटीमीटर अंतरावर) लागवड केली तर कापसाच्या पीकाची दुष्काळाच्या ताणातून आणि बोंडअळ्यांच्या प्रादुर्भावापासून सुटका होईल.
दाट पेरणी पद्धतीने लागवड केलेल्या गैर बीटी कापसात सोयाबीन (ज्यास ब्रॅडीरायझोबियम जापोनीकम ने प्रक्रिया केली आहे) किंवा चवळी किंवा उडीदाची एक ओळ सोडून ४५×१० अंतरावर आंतरपीके म्हणून लागवड केल्या जाऊ शकते.
- बीटी कापसाची दाट पेरणी पद्धतीने लागवड केली असल्यास सोयाबीन (ज्यास ब्रॅडीरायझोबियम जापोनीकम ने प्रक्रिया केली आहे, चवळी किंवा उडीदाची बीटी कापसाच्या दोन ओळींनंतर एक ओळ अशा रीतीने आंतरपीक म्हणून लागवड केल्या जाऊ शकते.
- कापसाच्या शेतीभोवती तुरीच्या २ ते ३ ओळी लावल्यास रिफ्युजिया म्हणून उपयोग होईल याशिवाय पिठया ढेकणांच्या उपद्रवापासून संरक्षण होईल.

- उगवणपूर्व तणनाशक म्हणून स्टॉप ३० ईसी किंवा बासालीन ४५ ईसी २.५ लिटर प्रति हेक्टर या प्रमाणात मातीवर फवारावे आणि त्यांचा ह्यास होऊ नये म्हणून लगेच वखरणी करावी.
- पहिला पाऊस पडल्यावर लगेच चांगले कुजलेले शेणखत किंवा कंपोस्ट खत ५ ते १० टन प्रति हेक्टर या प्रमाणात मातीत मिसळावे.
- कापसाच्या बियाण्यास अॅझोटोबॅक्टर आणि पीएसबी जीवाणू संवर्धनाची प्रत्येकी २५ ग्रॅम प्रति किलो बियाणे या प्रमाणात घेऊन बीजप्रक्रिया करावी.
- पीकाचे रस शोषणाच्या कीडी आणि रोगांपासून संरक्षण करण्यासाठी इमिडॅक्लोप्रिड (८ ग्रॅम) किंवा व्हिटॅक्स किंवा थायरम ३ ग्रॅम प्रति किलो बियाणे या प्रमाणात घेऊन त्यांची बीजप्रक्रिया करावी.

कापसाच्या लागवडीसाठी आठवडी सल्ला १/२०१५ भा.कृ.अनु.प—के.का.सं.संस्था द्वारे केल्या गेलेल्या व्यवस्थापनासाठी युक्त्याप्रयुक्त्या

कीटक कीड व्यवस्थापन

साधारण शिफारसी

काय करावे ?

१. रस शोषण करणाऱ्या किडींना प्रतिबंधक वाण/संकरीत जातींची निवड करावी, रस शोषण करणाऱ्या कीडींना प्रतिबंधक बीटी संकरीत वाणांमध्ये अगदी कमी कीटकनाशके लागतात.
२. रस शोषण करणाऱ्या कीडिंचे भक्षण करणाऱ्या परजीवींच्या वाढीसाठी प्रोत्साहन देण्यासाठी चवळी किंवा ज्वारी किंवा सोयाबीन किंवा उडीद या पीकांची कापसाच्या पीकात आंतरपीक म्हणून लागवड करावी.
३. बियाण्यास इमिडॅक्लोप्रिडची ७ ग्रॅम प्रति किलो बियाणे या प्रमाणात घेऊन बीजप्रक्रिया करावी.
४. ज्या जाती रस शोषक कीडींना बळी पडणाऱ्या आहेत त्यांची लागवड केल्यास नत्रजन्य खतांचा कमीतकमी वापर करावा.
५. शेत तणमुक्त ठेवावे आणि पिठया ढेकणांनी ग्रासलेले पीकांचे अवशेष जाळून नष्ट करावे.

६. पेरणीनंतर ३० ते ४० दिवसांनी आणि ५० ते ६० दिवसांनी फुलकीडे, मायरीड डेकूण, पिठे डेकूण आणि इतर रस शोषण करणाऱ्या कीडींच्या पर्यावरण प्रेमी नियंत्रणासाठी इमिडॅक्लोप्रिड, डायमथोएट किंवा अॅसीफेट या कीटकनाशकांना कापसाच्या रोपांच्या मुळाच्या भागापाशी खोडावर बोळयाने लावावे किंवा मातीत टाकावे.

काय करू नये

७. जर शक्य असेल तर पीकाच्या पहिल्या दोन महिन्यांच्या काळात रासायनिक कीटकनाशकांचा वापर करू नये. जेणेकरून नैसर्गिकरित्या होणाऱ्या **त्रणास्त्रीय** कीडनियंत्रण टिकून राहावे. लेडी बर्ड ग्रब व भुंगे, क्रायसोपर्ला ग्रब आणि वयस्क, सायरफीड माशा, जिओकोरिस ग्रब व डेकूण, अॅनासेईस स्पिसीज, अॅफीलीनस ग्रबज आणि वास्प, मायरीड डेकूण आणि कोळी हे सर्व नैसर्गिकरित्या आढळणारे परभक्षी व परजीवी आहेत जे मावा, तुडतुडे, फुलकीडे, मायरीड, पांढऱ्या माशा आणि पिठे डेकूण यांचे प्रभावीपणे नियंत्रण करतात.

८. पतंगवर्गीय लघु कीटक जसे कापसाची पाने गुंडाळणारी अळी, स्कायलेप्टा डेरागॅटा आणि कापसावरील उंटअळी, अॅनोमीस फ्लेवा इत्यादी विरूद्ध फवारणी करू नये यांचे लार्वा कापूस पिकास अगदीच कमी नुकसान पोहवतात व ते ट्रायकोग्रामा स्पीसीज, अॅपॅटॅलीस स्पीसीज आणि सायसीरोवा फॉर्मोसा जे कपाशीवरील बोंडअळ्यांवर आक्रमण करतात.

९. बीटी कापसावर नंतरचा निवड दबाव टाळण्यासाठी बीटी फॉर्म्युलेशनचा वापर टाळावा.

१०. अॅसीटॅमीप्रीड, इमिडॅक्लोप्रीड, क्लोथीयानिडीन आणि थायोमेटाक्झाम या निओनिकोटिनाईड गटातील कीटकनाशकांचा जे कीटकांची प्रतिकारशक्ती वाढवतात त्यांचा वापर टाळावा कारण संकरीत कापसाच्या बियाण्यास इमिडॅक्लोप्रीड ने प्रक्रिया केलेली असते.

११. जागतिक आरोग्य संघटना वर्ग—१ मधील (अतिशय घातक वर्ग) कीटकनाशके जसे फॉस्फॅमिडॉन, मिथाईल पॅराथिऑन, फोरेट, मोनोक्रोटोफॉस, डायक्लोरव्हॉस, कार्बोफ्युरॉन, मिथोमील, ट्रायझोफॉस आणि मेटॉक्स्टॉक्स यांचा वापर करू नये.

१२. पांढऱ्या माशांचा प्रादुर्भाव टाळण्यासाठी फिप्रोनील आणि पायरेथ्रॉईडस यांचा वापर टाळावा.

रस शोषण करणाऱ्या कीडींचे व्यवस्थापन

आर्थिक नुकसानाची पातळी (ईटीएल): जर पांढऱ्या माशा आणि/किंवा घोडयांपासून झालेले नुकसान आर्थिक नुकसानाच्या ग्रेड—२ पातळीपर्यंत असले म्हणजे जर कापसांच्या शेतातील खालची पाने मुडपलेली आढळली आणि २५ टक्के किंवा जास्त झाडांच्या

पानांच्या कडा पिवळ्या झालेल्या आढळल्या तर खाली सूचवल्यापैकी कोणताही एक कीड नियंत्रणाचा उपाय करावा.

अ. १ टक्का कडूलिंबाचे तेल + कडू लिंबाचा बियांचा अर्क ५ टक्के तीव्रतेचा + ०.०५ ते ०.१ टक्का डिटर्जंट.

ब. व्हर्टिसिलीयम लेकॅनी १० ग्रॅम प्रति लीटर पाण्यात मिसळून फवारावे. जेथे कुठे खात्रीलायक निर्मात्यांचे चांगले फॉर्म्युलेशन मिळेल ते वापरावे.

क. डायफेंथीयूरॉन (५०डब्ल्यूपी ८०० ग्रॅम प्रति हेक्टर)

ड. फ्लोनीकॅमीड ५० डब्ल्यूजी २०० ग्रॅम कार्यशील घटक प्रति हेक्टर

ई. बुप्रोफेझीन २५ टक्के एससी २०० ग्रॅम कार्यशील घटक प्रति हेक्टर

असे घटक जे पर्यावरण आणि वातावरणाच्या सुरक्षितता, कार्यक्षमता आणि प्रतिबंधाशी जोडलेले आहेत त्या दृष्टीकोणातून डायमेटोएट किंवा अॅसीफेट किंवा इथिऑन अशा कीटकनाशकांचा वापर करता येतो पण तो फक्त एक पर्याय आहे. जर मायरडि टेकूण पात्यांना आर्थिक नुकसान पोचवत असेल तर अॅसीफेट ७५ एसपी १ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी या प्रमाणात किंवा डायमेटोएट ची फवारणी करण्याचा सल्ला दिल्या जात आहे.

बोंडअळ्यांचे व्यवस्थापन

बोंडअळ्यांचे नियंत्रण करण्यासाठी बीटी कापूस प्रभावी आहे. गैरबीटी कापसासाठी खालील युक्त्या प्रयुक्त्यांची शिफारस करण्यात येत आहे. हेलीकोव्हर्पा आर्मिजेरा च्या प्रादुर्भावाची आर्थिक नुकसानाची पातळी म्हणजे शेतातील ५० टक्के झाडांवरील पात्या फाकलेल्या आणि त्यात प्रवेशाचे छिद्र असते.

१. बीटी कापसावर एचएएनपीव्ही ची फवारणी करावी मग १ आठवड्यानंतर ५ टक्के कडूलिंबाच्या बियांच्या अर्काची फवारणी करावी किंवा बोंडअळ्या, स्पिडोप्टेरा किंवा पांढऱ्या माशांच्या नियंत्रणासाठी आर्थिक नुकसानाच्या पातळीवर आधारित फॉसेलॉनची फवारणी करावी.

२. पेरणीनंतर ७० ते ८० दिवसांनी ट्रायकोग्रामाचा उपयोग गैर बीटी जीन प्रारूपांवर करता येईल, बीटी कापसावर ट्रायकोग्रामाची अंडी सोडू नयेत कारण बहुसंख्य नवजात बीटी कापसावर मारल्या जातात आणि ट्रायकोग्रामाचा उपयोग वरकरणी ठरतो.

३. खालील कीटकनाशके बोंडअळ्या विशेषत, हेलीकोव्हर्पा आर्मिजेरा () वर प्रभावी आहेत.

अ. क्लोरेन्ट्रीप्रोल (कोरॅजेन)

ब. फ्लुबेंडॅमाइड (फेम)

क. स्पिनोसॅड

इ. इमॅमेक्टीन बेंनझोएट आणि

ई. इंडोक्सेकार्ब

या कीटकनाशकांमध्ये लक्षित कीटकांविरूद्ध उच्च निवडक विषाक्तता असते आणि ते कापूस पर्यावरणातील अनेक फायदेशीर कीटकांप्रती कमी विषारी आहेत ही कीटकनाशके पर्यावरण चिरंजीवी कीटकनाशक प्रतिबंधक व्यवस्थापन कार्यक्रमात आदर्शपणे योग्य आहेत.

४. गुलाबी बोंडअळी आणि ठिपक्याची बोंडअळी: जर १० बोंडांमध्ये गुलाबी बोंडअळीचा १ नवजात आढळला किंवा तीन लागोपाठ दिवसात कामगंध सापळ्यात दर रात्री ८ पतंग आढळले तर ती गुलाबी बोंडअळ्यांची आर्थिक नुकसानाची पातळी असते अशा स्थितीत क्विनॉलफॉस २५ ईसी किंवा प्रोफेनफॉस ५० ईसी २ मिलीलीटर प्रति लिटर पाणी या प्रमाणात फवारणी करावी किंवा थायोडोकार्ब ७५ डब्ल्यूपी ची २० ग्रॅम किंवा कोणतेही पायरेथ्रॉईड यांची फवारणी करावी.
५. स्पोडोप्टेरा लिटुरा: यांच्या अंड्यांचे पुंजके किंवा एसएनपीव्ही म्हणजे स्पोडोप्टेरा लिटूरा न्युकलीयर पॉलीहेट्रोसिस व्हायरस ची ५०० अळ्यांच्या अर्क प्रति हेक्टर फवारावा किंवा २०० मिलीलीटर रिमॉन १० ईसी किंवा २५० ग्रॅम लारव्हीन ७५ डब्ल्यू पी २५० लिटर पाण्यात मिसळून प्रति एकरी फवारणी करावी.
६. खोडातील सोंड्या पासून होणारे नुकसान कमी करण्यासाठी प्रोफेनफॉस २ मिलीलीटर प्रति लिटर या प्रमाणात घेऊन फवारणी करावी.
७. मुसळधार पावसाच्या प्रदेशात गोगल गाईचा उपद्रव: २ टक्के मेटॅलडीहाईड (गोगलगाईना मारण्याचे औषध) चे १२.५ किलो प्रति हेक्टर या प्रमाणात घेऊन गोगलगाईच्या लपण्याच्या जागेत आमिष टाकावे. काही आमिष बांधावर आणि जेथे त्यांचा उपद्रव दिसून येतो तेथे पीकाच्या झाडांच्या भोवती मातीत टाकावे.

रोगांचे व्यवस्थापन

अर्धमर किंवा अचानक वाळणे (नवीन मर रोग)/मुळ कुजव्या रोग: पावसानंतर किंवा सिंचन दिल्यावर जेव्हा दुष्काळ पडतो तेव्हा काही शेतात या रोगांची लक्षणे दिसून येतात. अशा वेळी लगेच प्रभावित झाडांवर कोबाल्ट क्लोराईड १० मिलीग्रॅम प्रति लिटर या प्रमाणात घेऊन १० पीपीएम तीव्रतेचा फवारा करावा. आणि/किंवा कॉपर ऑक्सीक्लोराईड

२५ ग्रॅम आणि २०० ग्रॅम युरिया १० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी किंवा कार्बनडेंझीम १ ग्रॅम प्रति लिटर या प्रमाणात घेऊन फवारणी करावी.

बोंड सडणे: ढगाळ वातावरण आणि संततधार पावसाळी वातावरणात सामान्यतः झाडांवर खाली लागलेली बोंडे सडतात अशा स्थितीत मॅनकोझेब ७५ डब्लू पी + क्लोरोथॅलोनील ७० डब्लूपी प्रत्येकी २ ग्रॅम प्रतीलिटर पाणी या प्रमाणात घेऊन फवारणी करावी. चांगल्या परिणामासाठी १० ग्रॅम सेलव्हेट ९९ किंवा ५० मिलीलीटर ट्रीटॉन १०० लिटर बुरशीनाशकाच्या द्रावणात मिसळवे

अल्टरनॅरिया ब्लॉईट

मॅनकोझेब २.५ ग्रॅम प्रति लिटर पाणी या प्रमाणात घेऊन फवारणी करावी. मायरोथेशियम पर्नाडाग आणि किंवा जीवाणूजन्य स्ट्रेप्टोमायसिन सल्फेट १० ते २० ग्रॅम प्रति हेक्टर + कॉपर ऑक्सीक्लोराईड १५०० ते २००० ग्रॅम प्रति हेक्टर २०० ते २५० लिटर पाण्यात मिसळून फवारणी करावी.

तण व्यवस्थापन

तरूण तणांवर तणनाशके जास्त प्रभावी ठरतात तण उगवल्यानंतर वापरायची तणनाशके (५० ते ७५ ग्रॅम कार्यशील घटक प्रति हेक्टर या प्रमाणात वापरणे) गवतः क्विझॅलोफोप इथाईल किंवा फेनोक्सॅअप्रॉप इथाईल किंवा फ्लुअॅझीफोप ब्युटाईल यांची फवारणी करावी व गवतः प्रोपॅक्वीझॅफोप इथाईल ची फवारणी करावी.

रूंद पाण्याचे तणः पायरीथायोबॅक सोडियम ची फवारणी करावी. जेव्हा तण उगवतात तेव्हा त्यांचे तणनाशके प्रभावी आणि वेळेवर नियंत्रण करतात तणनाशके १० ते १५ दिवस वयाच्या तणांविरूद्ध विशेषतः गवताविरूद्ध प्रभावी ठरतात गवतवर्गीय तणांच्या नियंत्रणासाठी क्विझॅलोफोप इथाईल, फेनोक्सॅअप्रॉप इथाईल, फ्लुअॅझीफॉप ब्युटाईल वापरता येतात गवत आणि यांच्या नियंत्रणासाठी प्रोपॅक्वीझॅफॉप इथाईल प्रभावी आहे आणि रूंद पानांच्या तणांच्या नियंत्रणासाठी पायरीथायोबॅक सोडियम प्रभावी आहे. शेतकरी अधिक विस्तृत तांत्रिक माहितीसाठी कृषि विद्यापीठातील तज्ञांशी संपर्क साधू शकतात.

पाणी जमा झाल्यास त्याचे व्यवस्थापन

कापसाचे पीक जास्त पाण्यास संवेदनशील आहे मध्य आणि दक्षिण भारताच्या अनेक भागात अति पाऊस पडल्यास शेतात पाणी तुंबून राहण्याची समस्या येऊ शकते. खोल काळ्या मातीत आणि पाण्याचा निचरा नीट न झाल्यास कापसाच्या पीकास खुप नुकसान होते. अशा स्थितीत शेतातील अधिक पाण्याचा निचरा करण्यासाठी उताराला समांतर चर

काढावे. मातीतील ओलावा चांगल्या प्रकारे टिकविण्यासाठी विशेषतः ज्या भागात ७०० ते ९०० मिलीमीटर पाऊस पडतो तेथे वरंभे बनविण्याच्या यंत्राने किंवा वरंभा नोजराने सरी वरंभे तयार करावेत या तंत्रामुळे आणि वरंभ्यांवर कापसाची लागवड केल्याने पावसाच्या पण्याचे संरक्षण होते आणि विशेषतः जास्त चिरूण मातीत मुसळधार पाऊस पडल्यास अधिकच्या पावसाच्या पाण्याचा सरी मधून निचरा होण्यास मदत होते.

शेतांच्या बांधाजवळ पाण्याचा निचरा करण्यासाठी चर खोदावे जर पेरणी अजूनही ओटोपली नसेल तर जोरदार शिफारस करण्यात येते व वरंभ्यांच्या टोकांवर पेरणी करावी, मुसळधार पाऊस पडल्यास पिक प्रभावित होणार नाही कारण सरीमधून अधिकचे पावसाचे पाणी निघून जाईल जर पावसाचे पाणी तूंबन राहिल्याने पीकाची पाने पिवळी पडल्यास खते द्यावी. जर मुसळधार पावसाचा अंदाज वर्तवला असेल तर खते देऊ नयेत अन्यथा: जमीनीच्या पृष्ठभागावरून वाहून जाणाऱ्या पाण्यासमवेत ती वाहून जातील.

पाणी तुंबून राहण्याच्या प्रभावातून झाडे सावरण्यासाठी ०.५ ते १ टक्का डायअमोनियम फॉस्फेट चा किंवा १९.१९.१९ (विरघळणारे नत्रयुक्त संयुक्त खत) आठवड्याच्या अंतराने पानांवर फवारावे.

सामान्य पीक आरोग्य व्यवस्थापन

१. प्रमुख व सूक्ष्म अन्न द्रव्यांसाठी सुयोग्य अन्द्रव्य व्यवस्थापन, मॅग्नेशियम सल्फेट ची पानांवर फवारणी २ टक्के तीव्रतेच्या यूरिया ची फवारणी, यानंतर २ टक्के डायअमोनियम फॉस्फेट ची फवारणी क्राय १ एसी या जनुकाच्या योग्य प्रकटीकरणासाठी आणि लाल्याच्या समस्येत घट करण्यासाठी १ टक्का कोबाल्ट क्लोराईडची फवारणी आणि बाविस्टीनच्या १ टक्का तीव्रतेच्या द्रावणाने मर रोगाच्या सुरूवातीस माती ओलीचिंब केल्याने कापसाची झाडे सुधारतात.
२. लाल्यापासून बचाव: २ टक्के यूरिया, ०.५ टक्के झिंक सल्फेट आणि ०.२ टक्के बोरोन ची ९० दिवसाच्या पिकावर १५ दिवसाच्या अंतराने दोनदा फवारणी करावी.
३. पात्या आणि फुल झाडांवर टिकवून धरणे: यासाठी प्लॅनोफिक्स ४.५ एसएल (एनएए) संप्रेरक २१ पीपीएम तीव्रतेचे (१५ लिटर पाण्यात ७ मिलीलीटर या प्रमाणात मिसळून) फवारणी करावी.

साप्ताहिक सलाहकार समन्वय टीम की रिपोर्ट

वैज्ञानिक	पता
डा. के. आर. क्रांति	निदेशक, सीआईसीआर, नागपूर
डा. ए.एच. प्रकाश	पी.सी. एवं प्रमुख, सीआईसीआर, क्षेत्रीय केंद्र, कोयंबतूर
डा. डी. मोंगा	प्रमुख, सीआईसीआर, क्षेत्रीय केंद्र, सिरसा
डा. एस.बी. सिंह	प्रमुख, फसल सुधार विभाग, सीआईसीआर, नागपूर
डा. संध्या क्रांति	प्रमुख, फसल सुरक्षा विभाग, सीआईसीआर, नागपूर
डा. ब्लेज डिसूजा	प्रमुख, फसल उत्पादन विभाग, सीआईसीआर, नागपूर
डा. ईसाबेला अग्रवाल	वरिष्ठ वैज्ञानिक, सीआईसीआर, क्षेत्रीय केंद्र, कोयंबतूर
श्री. एम. सबेश	वैज्ञानिक, सीआईसीआर, कोयंबतूर

प्रभारी मौसम रिपोर्ट के लिए वैज्ञानिक (ए आय सी सी आय पी केन्द्र)			
वैज्ञानिक	पता	मोबाइल क्र.	ईमेल आईडी
डा. परमजित सिंह	पंजाब कृषि विश्वविद्यालय, बठिंडा, पंजाब	९४६३६२८८०१	rsmeenars@gmail.com
डा. पंकज राठौड़	पंजाब कृषि विश्वविद्यालय, फरिदकोट, पंजाब	९४६४०५१९९५	pankaj@pau.edu
डा. जगदीश बेनीवाल	सीसीएस—हरियाणा कृषि विश्वविद्यालय, हिसार १२५ ००४ हरियाणा	९४१६३२५४२०	cotton@hau.ernet.in
डा. एस. एल. आहुजा	सीसीएस—हरियाणा कृषि विश्वविद्यालय, सिरसा, हरियाणा	९२५५९४७३८०	slahuja2002@yahoo.com
डा. के.एन. भाटिया	स्वामी केशवानंद, राजस्थान कृषि विश्वविद्यालय, श्रीगंगानगर, राजस्थान	९३५२७००४११	bsmeena1969@rediffmail.com
डा. हरपुल मीना	महाराणा प्रताप कृषि और प्रौद्योगिकी विश्वविद्यालय, उदयपुर—३१३ ००१, राजस्थान	९४६०२४६०४३	hpagron@rediffmail.com
डा. नरेंद्र कुमार	सीएसए कृषि और प्रौद्योगिकी विश्वविद्यालय,	९३३५६९९१३२	jagdish64@yahoo.com

	कानपुर— २०८ ००२, उत्तरप्रदेश		
डा. गोफलडू	नवसरी कृषि विश्वविद्यालय, नवसरी— ३९६ ४५०, गुजरात	९६६२५३२६४५	girishfaldu@rediffmail.com
डा. एम. डी. खानपारा	जूनागढ़ कृषि विश्वविद्यालय, जूनागढ़ — ३६२ ००१, गुजरात	९४२६९९००७०	cotton@jau.in
डा. आर. डब्ल्यू. भरूड	महात्मा फुले कृषि विद्यापीठ, राहुरी — ४१३ ७२२, महाराष्ट्र	९८५०२४४०८७	cotton_mpkv@ rediffmail.com
डा. बी. आर. पाटील	पंजाबराव देशमुख कृषि विद्यापीठ, अकोला—४४४ १०४, महाराष्ट्र	९६५७७२५८०१	srscottonpdkv1@yahoo.co.in
डा. पी. आर. झनवार	मराठवाडा कृषि विद्यापीठ, परभरणी—४३१ ४०२ महाराष्ट्र	७५८८१५१२४४	crsned@indiatimes.com
डा. सतीश परसाई	आरवीएस, कृषि विश्वविद्यालय, ग्वालियर— ४७४ ००२, मध्यप्रदेश	९४०६६७७६०१	aicciekhandwa@gmail.com
डा. बी.एस. नायक	ओरिसा कृषि और प्रौद्योगिकी विश्वविद्यालय, भुवनेश्वर—७५१ ००३, ओरिसा	९४३७३२१६७५	bsnayak2007@rediffmail.com
डा. एस. भारती	आचार्य एन.जी. रंगा कृषि विश्वविद्यालय, एलएएम, गंटूर, आंध्रप्रदेश	९४९०७२३४१	bharathi_says@yahoo.com
डा. शर्मा	आचार्य एन.जी. रंगा कृषि विश्वविद्यालय, नांदयाल, आंध्रप्रदेश	८५१४२४२२९६	sharmarars@gmail.com
डा. अल्डाकट्टी	कृषि विज्ञान विश्वविद्यालय, धारवाड—५८० ००५, कर्नाटक	९४४८८६१०४०	yaladakatti@rediffmail.com
डा. भीमाणा	कृषि विज्ञान विश्वविद्यालय, रायचुर— ५८४ १०२, कर्नाटक	९४४८६३३३३२	bheemuent@rediffmail.com
	तमिलनाडु कृषि विश्वविद्यालय, शिविल्लिपुत्तूर, तमिलनाडु		
	तमिलनाडु कृषि विश्वविद्यालय, कोयंबतूर, तमिलनाडु		

